

УДК 332.2.01:332.2.021

А. М. Третяк,

д. е. н., професор, головний науковий співробітник,
Інститут агроекології і природокористування НААН України
ORCID ID: 0000-0002-1154-4797

В. М. Третяк,

д. е. н., професор, професор кафедри геодезії та землеустрою,
Сумський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0001-6779-1941

Т. М. Прядка,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри управління земельними ресурсами
та земельного кадастру, Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-6179-0128

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.24.3

ЗЕМЕЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ: ПОНЯТІЙНІ І ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

A. Tretiak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Researcher, Institute
of Agroecology and Nature Management of NAAS of Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-1154-4797

V. Tretiak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
of Geodesy and Land Management, Sumy National Agrarian University
ORCID ID: 0000-0001-6779-1941

T. Priadka,

PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Land
Resources Management and Cadastre, Bila Tserkva National Agrarian University
ORCID ID: 0000-0002-6179-0128

CONCEPTUAL AND INSTITUTIONAL ASPECTS OF UKRAINIAN LAND SYSTEM DEVELOPMENT

Сьогодні в Україні триває пошук оптимальної моделі розвитку земельних відносин, у тому числі моделі розвитку земельного устрою, становлення інституцій і інститутів, реформування системи землекористування у різних сферах суспільного життя. Становлення земельного устрою України на наукових засадах є системним, складним, тривалим за часом розвитком політико-економіко-правовим процесом, який охоплює реформування більшості сфер суспільного життя. Обґрунтовано, що під земельним устроєм (Land system), необхідно розуміти систему похідну від суспільного і державного устрою, що характеризується земельно-територіальною організацією території держави загалом або території регіону чи територіальної громади та певними земельними відносинами і визначається системою власності, порядку та формами володіння і користування землею, а також принципами організації використання земель та інших природних ресурсів. З'ясовано, що на сьогодні існує ряд негативних чинників, які безпосередньо впливають на розвиток земельних відносин та ринково-орієнтованого і еколого-безпечного землекористування в Україні. Зокрема, відсутність системної державної земельної політики, дієвої інфраструктури земельного устрою України, а також теоретичного і інституційного обґрунтування його розвитку, негативно впливають на формування та функціонування земельних відносин і економічно-ефективного та екологобезпечного землекористування. Обґрунтовано, що важливим кроком для вирішення зазначених проблем є інституційна складова, в якій необхідно задекларувати ринково-орієнтовану і одночасно еколого-безпечну модель земельного устрою країни та відповідні моделі її регіонів із врахуванням природних, соціально-економічних, традиційних та інших умов. Розроблено логічно-змістовну схему інституціоналізації розвитку земельного устрою України та її регіонів. У процесі дослідження обґрунтовано, що земельний устрій України є похідним від суспільного, конституційного та державного устроїв країни. Одночасно він

є базовим для природоохоронного, аграрного та адміністративно-територіального устрою як країни, так і її регіонів і територій об'єднаних територіальних громад. Отже, теоретичне і інституційне осмислення розвитку земельного устрою України сприятиме розвитку земельних відносин та економічно-ефективного і екологічно-безпечного землекористування.

The search for the optimal model of land relations development, including the model of land development, formation of institutions and institutes, reform of the land use system in various spheres of public life, has been currently run in Ukraine. The formation of the land system of Ukraine on a scientific basis implies a systematic, complex, long-term development of political, economic and legal process involving reformation of the majority of public life spheres. It was substantiated that the land system is to be considered as the one derived from the social and state system. It features land territorial organization of the state as a whole, the regional or territorial community and certain land relations and it is determined by ownership, system and forms of land ownership and land use, as well as the principles of land and other natural resources use organization. A number of negative factors that directly affect the current development of land relations and market-oriented and environmentally safe land use in Ukraine were found. In particular, the lack of a systematic state land policy, effective infrastructure of the land system of Ukraine, as well as theoretical and institutional justification of its development negatively affect the formation and functioning of land relations and economically efficient and environmentally friendly land use. It is substantiated that the institutional component is an important condition of solving the abovementioned problems and this component is to declare both market-oriented environmentally friendly models of land management of the country and its regions, taking into account natural, socio-economic, traditional and other conditions. A logical and meaningful scheme of institutionalization of land development of Ukraine and its regions has been developed. The research has substantiated that the land system of Ukraine is derived from the social, constitutional and state systems of the country. Also, land system is the basis for the environmental, agricultural and administrative territorial structure of the country and its regions and territories of united territorial communities. Thus, the theoretical and institutional understanding of the land management development in Ukraine will contribute to the development of land relations, to cost-effective and environmentally friendly land use.

Ключові слова: земельний устрій, земельні відносини, земельна політика, власність на землю, організація використання земель, інституційний розвиток.

Key words: land system, land relations, land policy, land ownership, land use organization, institutional development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Організація використання земельних ресурсів у різних країнах характеризується значною розмаїтістю форм земельного устрою (ладу), що довели свою ефективність в одних країнах, але далеко не обов'язково є настільки ж ефективними в інших. До об'єктивних факторів, що обумовили виникнення різних моделей земельного устрою, можна віднести соціально-економічні, історичні, етнокультурні, природні й інші особливості різних країн і народів, що їх населяють.

У преамбулі Земельного кодексу Української РСР [1] було зазначено, що велика Жовтнева соціалістична революція знищила напівкріпосницький земельний устрій царської Росії, що прирікав селянство на злидні і гальмував розвиток продуктивних сил країни. Декретом "Про землю" Другого Всеросійського з'їзду Рад від 26 жовтня (8 листопада) 1917 року, запровадженим в Українській РСР відповідно до постанови Першого Всеукраїнського

з'їзду Рад, приватна власність на землю була скасована назавжди, вся земля перетворена у всенародне добро і безплатно передана трудящим у користування.

Сучасна динаміка розвитку держави України висуває нові дослідницькі пріоритети, нові методологічні підходи. У таких умовах особливої актуальності набувають дослідження всієї сукупності чинників, що формують територіальну основу держави — її земельний устрій. Сьогодні в Україні триває пошук оптимальної моделі розвитку земельних відносин, у тому числі моделі розвитку земельного устрою, становлення інституцій і інститутів, реформування системи землекористування у різних сферах суспільного життя. Становлення земельного устрою України на наукових засадах є системним, складним, тривалим за часом розвитком політико-економічно-правовим процесом, який охоплює реформування більшості сфер суспільного життя.

Сучасні земельні перетворення в Україні, що заклали основи нового земельного устрою, потребують розроблення нових підходів до планування землекористування на різних ієрархічних рівнях та проведення генерального землеустрою на всій території країни. Це викликано багатьма причинами. Насамперед, установленням меж державних кордонів країни й адміністративно-територіальних утворень; введенням різноманіття форм власності на землю, збільшенням кількості нових землеволодінь і землекористувань громадян, підприємств, установ та їх об'єднань до більш як 23 млн; введенням платності землекористування; установленням правового та функціонального статусу земель і різних обмежень, обтяжень й сервітутів їх використання стосовно до кожної земельної ділянки.

Держава, формуючи земельний устрій країни, здійснює свою економічну політику і змушує населення належним чином впорядкувати територію, тобто приводити її в організований стан. Тому постає питання, що організація використання землі є не тільки заходами, але і системою, яка повинна мати цілісне уявлення про закономірності та зв'язки які в ній проходять, що є предметом теорії.

Земельний устрій відіграє важливу роль для держави, він є її необхідним атрибутом та невід'ємним чинником стабільності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, особливо у зв'язку із децентралізацією влади. Ефективний земельний устрій є визначальним фактором для здійснення належного державного керівництва суспільного життя а відповідно набуває актуальності в наукових дослідженнях.

Однією з найбільш важливих проблем вітчизняної економічної науки є конструювання такої моделі сучасного земельного устрою, яка була б сумісною з концепцією громадянського суспільства. Категорія "земельний устрій" вживається не надто часто і неоднозначно тлумачиться різними дослідниками, зокрема, з огляду на різні концептуальні побудови та пояснювальні схеми, що застосовуються в емпіричних дослідженнях. Перші спроби виокремити поняття "земельного устрою" мали місце ще в дослідженнях радянських науковців, і насамперед представників української радянської наукової школи. Нині існує певна амплітуда подібних визначень, що ґрунтуються на тих чи інших методологічних підходах, які досить важко привести до спільного знаменника. Тому наукове завдан-

ня цієї роботи полягає у наданні на основі теоретичного узагальнення і за допомогою методу системного аналізу цілісного уявлення про земельний устрій України, яке органічно поєднувало б його теоретичні та прикладні характеристики.

Сучасна методологія земельного устрою, ґрунтуючись на результатах попередніх теоретичних досліджень, дає нам новий погляд на розуміння земельного устрою, його реальної сутності. У цьому контексті значення системного підходу для аналізу земельного устрою полягає в тому, що він дає можливість розглядати земельні відносини, політичні процеси щодо формування системи землекористування не як розрізнені прояви суспільних відносин, а як цілісну сукупність взаємопов'язаних елементів, яка, взаємодіючи з навколишнім середовищем, функціонує за певними закономірностями й виконує конкретні функції. Тому в сучасних умовах державотворення ця проблема потребує наукового забезпечення і подальшого теоретичного обґрунтування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання земельного устрою України в контексті понятійного апарату і інституційних аспектів розвитку висвітлено в не багатьох працях. Зокрема, в останні роки займалися цією проблематикою такі вчені: С. Волков [2], А. Третяк [21], В. Третяк [3; 19], щодо розвитку системи земельного устрою [2; 3]; А. Колодій, В. Копейчиков [7], В. Тацій, Ю. Тодика, О. Данильян [8], М. Орзіх, А. Крусян, В.Ф. [9], В. Погорілко [11], Ю. Тодика [16; 17], щодо Конституційного устрою; С.О. Телешун [13; 14], щодо державного устрою. Однак, у зв'язку із прийняттям закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель" [1], актуалізувалося потреба у перегляді основних концептуальних засад інституційного розвитку земельного устрою в Україні як базової основи сталого (збалансованого) розвитку як країни загалом, так і її регіонів і територій об'єднаних територіальних громад.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є дослідження понятійних і інституційних аспектів розвитку земельного устрою в Україні як базової основи сталого (збалансованого) розвитку як країни загалом, так і її регіонів і територій об'єднаних територіальних громад.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукова актуальність дослідження "земельного устою", проблемних питань теоретико-концептуального осмислення цієї категорії та сфери її практичної реалізації детермінується наступним:

1. Вивчення у системному зв'язку і взаємозалежності таких категорій, як "земельна територія", "земельний устрій", "суспільний устрій", "конституційний устрій", "земельна політика", "земельні відносини" та "форми землекористування", є необхідним для розробки ринково-орієнтованої, еколого-безпечної та соціально-орієнтованої моделі земельного устрою України.

2. Проблема наукового розуміння сутності, ознак і змісту принципів земельного устрою має сьогодні актуальне теоретичне та практичне значення й концентрує сучасні політико-економіко-правові аспекти теорії розвитку держави і її економіки, земельних відносин та системи землегосподарування.

3. Становлення сучасного земельного устрою обумовлює необхідність наукового пошуку у сфері його гарантування з метою забезпечення адекватності реаліям та перспективам економічного розвитку. Термінологічна невизначеність у сфері гарантування прав власності на землю як складової земельного устрою в умовах його модифікації негативно впливає як на розвиток соціо-еколого-економічної доктрини, так і на практику землегосподарування.

4. Дослідження актуалізується ще й тим, що в Україні практично не створено науково обґрунтованої теорії функцій землі та земельних ресурсів в сталому (збалансованому) розвитку суспільства, у тому числі системного, ґрунтового аналізу змісту функцій прав власності на земельні та інші природні ресурси.

5. У період загострення економічної, екологічної та соціальної ситуації, дисбалансу в системі організації та функціонування прав власності на землю та інші природні ресурси перед Українською державою також гостро постає питання про існування стабільного, раціонально функціонуючого державного механізму, здатного чітко, ефективно та у встановлений термін вирішувати поставлені завдання у галузі земельних відносин. Проблеми визначення поняття, ознак, принципів організації та діяльності інституційного механізму вимагають подальших комплексних наукових розробок з метою розуміння його реальної природи відповідно до конституційованих положень, а також аналізу проблем, пов'язаних із загальними за-

кономічностями організації і функціонування державного механізму в умовах становлення й формування правової системи власності на землю та інші природні ресурси.

6. Соціо-еколого-економічна доктрина землегосподарування характеризується відсутністю нових досліджень інституційного механізму та апарату державного органу управління відносинами власності на землю та інші природні ресурси і землекористуванням, аналіз яких є методологічною основою для розробки теорії сучасного земельного устрою. Визначення дефініції та системи ознак державного органу управління відносинами власності на землю та інші природні ресурси і землекористуванням займає одне з провідних місць в економічній науці, що обумовлено накопиченням великого за обсягом і різноманітного за змістом матеріалу, який потребує комплексного та ґрунтового вивчення. В умовах сучасних процесів реформування відносин власності на землю та інші природні ресурси особливого значення набуває питання розмежування повноважень органів виконавчої влади і місцевого самоврядування. Дослідження зазначеної проблематики має не тільки теоретичне, але й важливе практичне значення для ефективного функціонування всього механізму державного регулювання земельних відносин та адміністрування землекористування, забезпечення стабільності власності на землю й узгодженості дій усіх органів управління.

7. Актуалізація вивчення та розгляду системи органів управління відносинами власності на землю та інші природні ресурси і землекористуванням має як теоретичне, так і практичне підґрунтя. Вітчизняна економічна та землепорядна наука характеризується відсутністю комплексних досліджень або фрагментарним розглядом системи органів управління земельними ресурсами та землекористуванням у контексті сучасних трансформаційних перетворень, які відбуваються внаслідок проведення земельної та реформи децентралізації влади.

За визначенням Волкова С.М. "земельний устрій" — це система суспільного і державного устрою, що характеризується певними земельними відносинами і відповідною політичною організацією їх регулювання. Іншими словами, земельний устрій це певний державний порядок використання землі [2].

Так, до 1917 року у Росії і на більшій території України був земельний устрій, заснований на різних формах власності на землю. В країні були: общинне землекористування, поміщицьке і селянське приватне землеволодіння, цер-

ковне і монастирське землеволодіння, казенне (державне) землекористування та ін. У результаті революції 1917 р відбувся перехід до нового земельного устрою, що базувався на винятковій державній власності на землю, колгоспному і радгоспному землекористуванні. Після 1991 р. ситуація знову радикально змінилася [21]. Таким чином, земельний устрій суспільства з часом може змінюватися як шляхом еволюції (поступових поетапних перетворень), так і революційними методами.

А.М. Третяк та В.М. Третяк в статті "Тенденції розвитку земельного устрою в Україні" [3] констатують, що "земельний устрій" — це земельний лад, тобто комплекс заходів щодо територіальної організації земель та інших природних ресурсів країни, земельних відносин, що визначається системою володіння і користування землею, а також принципами організації території.

Суспільний устрій, в період Радянського Союзу, розумівся як система суспільних відносин, притаманних радянському суспільству на конкретному етапі його розвитку. На відміну від таких категорій, як держава або право суспільний лад СРСР охоплював всі сторони суспільного життя в їх органічному зв'язку. До його структури входили всі соціальні відносини (не лише правові та земельні), які існували в суспільстві. До системи цих відносин включалися: економічний базис та відповідна надбудова — політичні, юридичні, філософські, моральні, естетичні та інші ідеї. Крім того, ця система включала соціально-класову структуру радянського суспільства — робітників, колгоспників, селянство, інтелігенцію.

На сучасному етапі розвитку суспільства зникли класи, виникли зовсім інші відносини між сучасними прошарками суспільства.

Згідно зі статтею 2 Земельного кодексу України [4] земельні відносини — це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею. Виходячи з наведеного, можна вважати складовою частиною поняття "земельний устрій" похідним від суспільного устрою, оскільки останній поглинає як державний устрій, так і земельні відносини загалом.

Водночас суспільний устрій визначається "конституційним". Розділ I Конституції України має назву "Загальні засади". Термін не зовсім вдалий для відображення змісту цього розділу, оскільки у кожного виникає закономірне питання — загальні засади чого? Проте лише конституції України та Казахстану застосовують цей термін. Інші держави колишнього СРСР назву згаданого розділу визначають

відповідно до його змісту. У конституціях Вірменії, Білорусі, Російської Федерації він має назву "Засади конституційного ладу".

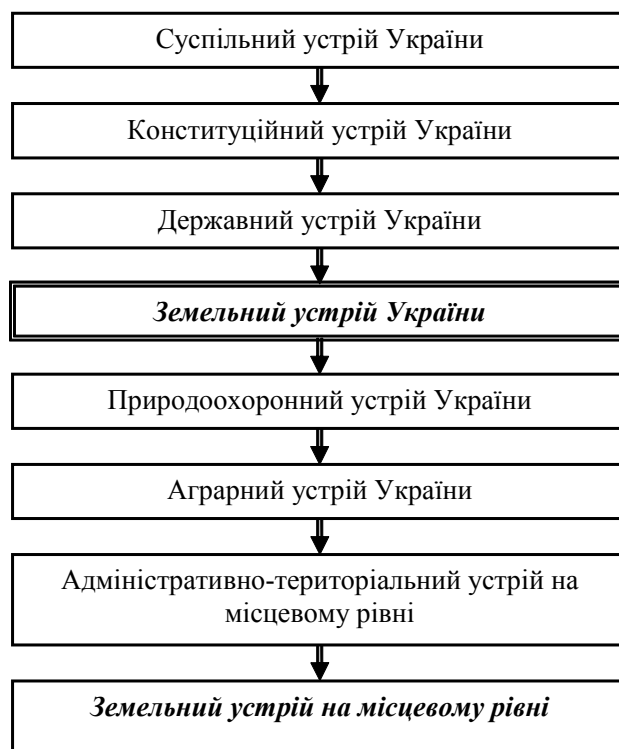
Таким чином, основи конституційного ладу України — це основоположні принципи організації та діяльності держави, які визначають форму і засоби організації Української держави, забезпечують людині та громадянину права і свободи та характеризують її як конституційну державу.

Враховуючи, що згідно зі статтею 13 Конституції України [5] земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству. Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Відповідно до статті 14 Конституції України [5] земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Загальні засади закріплюють окремі права громадянського суспільства у статтях 13, 14, 15 та 19 розділу I Конституції, а також у розділі II "Права, свободи та обов'язки людини і громадянина", на підставі яких і визначаються основні принципи конституційного ладу України. Зокрема, такими принципами є: право визначати і змінювати конституційний лад в Україні виключно народом, яке не може бути узурповане державою чи її органами або посадовими особами (ч. 3 ст. 5), принцип розподілу державної влади (ст. 6), принцип верховенства права (ст. 8) та ін. У свою чергу на основі цих принципів конституційного ладу України з'ясується сутність державного ладу (устрою) України, а відповідно і земельного устрою України.

У вітчизняній юридичній науці в тому чи іншому аспекті досліджено проблеми українського конституціоналізму, конституційного ладу та окремі положення державного і су-

Рис. 1. Логічно-змістовна схема інституціоналізації розвитку земельного устрою України та її регіонів

спільного ладу [6—22]. Для загальнотеоретичного аналізу земельного устрою України це є суттєвим. Накопичення великого за обсягом і різноманітного за змістом матеріалу ставить перед науковцями питання про виокремлення у межах загальної теорії держави, права і економіки самостійної теорії земельного устрою, особливо на засадах нової інституціонально-поведінкової теорії. Закономірності розвитку земельного устрою та його взаємодія з іншими явищами зумовлюють необхідність пошуку і застосування в процесі дослідження багатоаспектного й багатомірного підходів, синергетичного, міждисциплінарного розгляду його різних сторін за допомогою сукупності різних методів та дефініцій, які виробляються різними науками [18, с. 54]. Безперечно, що міждисциплінарний розгляд земельного устрою забезпечує діалектичний погляд на нього, тобто необхідним є комплексне застосування взаємодоповнюючих методів дослідження й оцінки різних наук, досвіду пізнання і мислення, що був набутий у процесі їх розвитку. Такий комплексний підхід, що передбачає міждисциплінарний розгляд, зарекомендував себе як ефективний при дослідженні складних соціальних явищ, тому що взаємодія різних наук і навіть окремих галузей однієї й тієї ж науки значно збільшує потенціал теоретичного аналізу, в тому числі сприяє звільненню від одномірності.

Таким чином, актуальність наукової розробки цієї тематики обумовлюється таким:

По-перше, тема земельного устрою є настільки широкою, що її не можна вичерпати й кількома монографічними та дисертаційними роботами, а існуючі праці не містять остаточних висновків і беззаперечних позицій унаслідок того, що земельний лад із нормативної сторони та політико-правової практики має перекідний характер.

По-друге, дослідження в монографіях, присвячених земельній реформі, земельним відносинам, земельному ринку й окремим актуальним питанням земельного устрою, свідчить про те, що настав час осмислення цих проблем в Україні як комплексної (а не фрагментарної) наукової теми.

По-третє, збагачення науки дослідженнями з цієї актуальної тематики, у якій існує дослідницький дефіцит, позитивно впливає на практику економіки країни.

Загальновідомим є той факт, що будь-яка наука, у тому числі й економічна, ґрунтується на певній категорії, системі понять, які вважаються основою для її предметної сфери, досліджуються цією наукою, уточнюються і мають поглиблюватися. Аналіз земельного устрою пов'язаний передусім з виокремленням світоглядної структури знань про його сутність, систему, функції та гарантії тощо як

цілісного соціально-економічного та екологічного явища.

Термін "устрій (лад)" вживається в багатьох значеннях, зокрема як система, структура, будова, організація, уклад, порядок, влада, злагода, узгодженість, упорядкованість, розташування, розміщення, злагоженість, системність. Загалом цей термін відображає переважно два явища: статику (організацію, структуру) і динаміку (діяльність, поведінку, рух) суспільних явищ.

Відповідно "земельний устрій" являє собою в найбільш загальних рисах організацію й діяльність держави щодо впорядкування використання і охорони земель та інших природних ресурсів, що передбачені і гарантовані Конституцією, земельним кодексом України (мала земельна конституція) і законами України. Відповідно інституціонально його можна інтерпретувати як певний порядок організації землекористування і діяльності держави у галузі земельних відносин, як офіційний порядок, передбачений і гарантований Конституцією і законами країни.

Отже, "земельний устрій" (в перекладі із англійської Land system) — це система, похідна від суспільного і державного устрою, що характеризується земельно-територіальною організацією території держави загалом або території регіону чи територіальної громади та певними земельними відносинами і визначається системою власності, порядку та формами володіння і користування землею, а також принципами організації використання земель та інших природних ресурсів.

Враховуючи, що система земельного устрою України включає чотири функціональні підсистеми [3; 19; 22], а саме: земельний устрій за природно-економічним районуванням (зонуванням); земельний устрій за адміністративно-територіальним поділом; земельний устрій за формами власності на землю; земельний устрій за формами та методами використання землі (типами (підтипами) землекористування), нами розроблена логічно-змістовна схема інституціоналізації розвитку земельного устрою України та її регіонів (рис. 1).

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Під земельним устроєм (Land system), необхідно розуміти систему похідну від суспільного і державного устрою, що характеризується земельно-територіальною організацією території держави загалом або території регіону чи територіальної громади та певни-

ми земельними відносинами і визначається системою власності, порядку та формами володіння і користування землею, а також принципами організації використання земель та інших природних ресурсів. Земельний устрій України є похідним від суспільного, конституційного та державного устроїв країни. Одночасно він є базовим для природоохоронного, аграрного та адміністративно-територіального устрою як країни, так і її регіонів і територій об'єднаних територіальних громад.

На сьогодні є ряд негативних чинників, які безпосередньо впливають на розвиток земельних відносин та ринково-орієнтованого і еколого-безпечного землекористування в Україні. Зокрема, відсутність системної державної земельної політики, дієвої інфраструктури земельного устрою України, а також теоретичного і інституційного обґрунтування його розвитку негативно впливають на формування та функціонування земельних відносин і економічно-ефективного та екологобезпечного землекористування. Важливим кроком для вирішення зазначених проблем є інституційна складова, в якій необхідно задекларувати ринково-орієнтовані і одночасно еколого-безпечні моделі земельного устрою країни та її регіонів із врахуванням природних, соціально-економічних, традиційних та інших умов. Вважаємо, що теоретичне і інституційне осмислення розвитку земельного устрою України сприятиме розвитку земельних відносин та економічно-ефективного і екологобезпечного землекористування.

Перспективи подальших розвідок заключаються в науковому обґрунтуванні моделей земельного устрою України та її регіонів для забезпечення сталого (збалансованого) розвитку суспільства.

Література:

1. Земельний кодекс Української РСР (Відомості Верховної Ради (ВВР). 1970. № 29. ст. 205). Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2874%D0%B0-07/conv#Text> (дата звернення 02.11.2020)
2. Волков С.Н. Основы землеустройства. Учебники и учебные пособия для студентов высших учебных заведений. М.: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования "Государственный университет по землеустройству". 2015. 220 с.
3. Третяк А.М., Третяк В.М. Тенденції розвитку земельного устрою в Україні. Земле-

устрій, кадастр і моніторинг земель. № 1. 2017. С. 4—12.

4. Земельний кодекс 2001 від 25 жовтня 2001 року № 2768-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 11.09.2020).

5. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 04.11.2020).

6. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи: монографія / за ред. Ю.С. Шемшученка. — К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. — 656 с.

7. Колодій, А.М. Основи конституційного ладу України [текст] / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков. — К.: Либідь, 1997. — 206 с.

8. Конституційно-правові засади становлення української державності / [В.Я. Тацій, Ю.М. Тодика, О.Г. Данильян та ін.]; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Тодики. — Х.: Право, 2003. — 328 с.

9. Орзіх М. П. Сучасний конституціоналізм в Україні. Вступ до українського конституційного права: [монографія] / М.П. Орзіх, А.Р. Крусян. — К.: Алерта, 2006. — 290 с.

10. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. — Х.: Право, 2008. — Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. — 728 с.

11. Погорілко В.Ф. Основи конституційного ладу України / В.Ф. Погорілко. — К.: Ін Юре, 1997. — 20 с.

12. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи / П.А. Рудик. — К.: Атіка, 2006. — 256 с.

13. Телешун С.О. Державний устрій України: проблеми політики теорії і практики: монографія / С.О. Телешун. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. — 318 с.

14. Телешун С. Поняття державного устрою України: проблеми теорії і практики / С. Телешун // Право України. — 2000. — № 6. — С. 14—19.

15. Тодика О. Співвідношення конституційного ладу і народовладдя: теорія і практика / О. Тодика // Вісн. Акад. прав. наук України. — 2005. — № 2 (41). — С. 74—82.

16. Тодыка Ю.Н. Конституция Украины — основа стабильности конституционного строя и реформирования общества / [Ю.Н. Тодыка, Е.В. Супрунюк]; отв. ред. М. В. Цвик. — Симферополь: Таврия, 1997. — 312 с.

17. Тодыка Ю.Н. Основы конституционного строя Украины: [учеб. пособие] / Ю.Н. Тодыка. — Харьков: Факт, 1999. — 320 с.

18. Бабкін В.Д. Взаємозв'язки філософії права та загальної теорії держави і права / В.Д. Бабкін // Проблеми філософії права. — 2003. — № 1. — С. 54—60.

19. Третяк А.М., Третяк В.М., Третяк Н.А. Земельна реформа в Україні: тенденції та наслідки у контексті якості життя і безпеки населення: монографія / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Н.А. Третяк; під заг. ред. А.М. Третяка. — Херсон: Грінь Д.С., 2017. — 522 с.

20. Третяк А.М., Третяк В.М. Нова модель земельного устрою в Україні у зв'язку із реформою місцевого самоврядування. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. № 2. — 2017. С. 3—12.

21. Третяк А.М., Прядка Т.М., Гетманьчик І.П. Історія земельних відносин і землеустрою в Україні. підручник / Третяк А.М., Прядка Т.М., Гетманьчик І.П. — Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. — 420 с.

22. Удосконалення організаційно-економічних підходів формування сільськогосподарського землекористування / Т.М. Прядка, О.В. Камінецька, Т.М. Недашківська та ін. // Social and Economic Aspects of Education in Modern Society: Proceedings of the XIV International Scientific and Practical Conference. — Vol. 1. — June 25, 2019. — Warsaw, Poland. — 2019. — P. 18—24.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1970), "The Land Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2874%D0%B0-07/conv#Text> (Accessed 02 Nov 2020).

2. Volkov, S.N. (2015), *Osnovu zemleustrojstva [Basics of land management]*, Federalnoe gosudarstvennoe byudzhethnoe obrazovatelnoe uchrezhdenye vusshego professionalnogo obrazovaniya "Gosudarstvennuy unyversytet po zemleustrojstvu", Moscow, Russia.

3. Tretyak, A.M. and Tretyak, V.M. (2017), "Trends in land development in Ukraine", *Zemleustrij, kadastr i monitoryng zemel*, vol. 1, pp. 4—12.

4. Verkhovna Rada of Ukraine (2001), "The Land Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (Accessed 15 Nov 2020).

5. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 04 Nov 2020).

6. Shemshuchenko, Yu.S. (2001), Derzhavotvorennya i pravotvorennya v Ukrayini: dosvid, problemy, perspektyvy [State-building and law-making in Ukraine: experience, problems, prospects], In-t derzhavy i prava im. V.M. Koreczkogo NAN Ukrayiny, Kyiv, Ukraine.

7. Kolodij, A.M. (1997), Osnovy konstytucijnogo ladu Ukrayiny [Fundamentals of the constitutional order of Ukraine], Lybid, Kyiv, Ukraine.

8. Tacij, V.Ya. Todyka, Yu.M. and Danylyan, O.G. (2003), Konstytucijno-pravovi zasady stanovlennya ukrajinskoyi derzhavnosti [Constitutional and legal principles of formation of Ukrainian statehood], Pravo, Kharkiv, Ukraine.

9. Orzix, M.P. and Krusyan, A.R. (2006), Suchasnyj konstytucionalizm v Ukrayini. Vstup do ukrajinskogo konstytucijnogo prava [Modern constitutionalism in Ukraine. Introduction to Ukrainian constitutional law], Alerta, Kyiv, Ukraine.

10. Czvik, M.V. and Petryshyn, O.V. (2008), Pravova systema Ukrayiny: istoriya, stan ta perspektyvy: u 5 t. [Legal system of Ukraine: history, state and prospects: in 5 volumes], vol. 1, Metodologichni ta istoriko-teoretychni problemy formuvannya i rozvytku pravovoyi systemy Ukrayiny [Vol. 1: Methodological and historical-theoretical problems of formation and development of the legal system of Ukraine], Pravo, Kharkiv, Ukraine.

11. Pogorilko, V.F. (1997), Osnovy konstytucijnogo ladu Ukrayiny [Fundamentals of the constitutional order of Ukraine], In Yure, Kyiv, Ukraine.

12. Rudyk, P.A. (2006), Konstytucijna reforma v Ukrayini: problemy ta perspektyvy [Constitutional reform in Ukraine: problems and prospects], Atika, Kyiv, Ukraine.

13. Teleshun, S.O. (2000), Derzhavnyj ustrij Ukrayiny: problemy polityky teorii i praktyky [The state system of Ukraine: problems of policy of theory and practice], Lileya-NV, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

14. Teleshun, S. (2000), "The concept of the state system of Ukraine: problems of theory and practice", Pravo Ukrayiny, vol. 6, pp. 14—19.

15. Todyka, O. (2005), "The relationship between the constitutional order and democracy: theory and practice", Visn. Akad. prav. nauk Ukrayiny, vol. 2 (41), pp. 74—82.

16. Toduka, Yu.N. (1997), Konstytucyua Ukraynu — osnova stablynosti konstytucyonnoho stroya y reformyrovannya obshhestva [The Constitution of Ukraine is the basis for the stability of the constitutional system and reforming society], Tavryya, Symferopol, Ukraine.

17. Toduka, Yu.N. (1999), Osnovu konstytucyonnoho stroya Ukraynu [Fundamentals of the constitutional system of Ukraine], Fakt, Kharkiv, Ukraine.

18. Babkin, V.D. (2003), "Relationships between philosophy of law and general theory of state and law", Problemy filosofiyi prava, vol. 1, pp. 54—60.

19. Tretyak, A.M. Tretyak V.M. and Tretyak N.A. (2017), Zemelna reforma v Ukrayini: tendencyi ta naslidky u konteksti yakosti zhyttya i bezpeky naselennya [Land reform in Ukraine: trends and consequences in the context of quality of life and security of the population], Grin` D.S., Kherson, Ukraine.

20. Tretyak, A.M. and Tretyak, V.M. (2017), "A new model of land management in Ukraine in connection with the reform of local self-government", Zemleustrij, kadastr i monitoring zemel, vol. 2, pp. 3—12.

21. Tretyak, A.M. Pryadka, T.M. and Getmanchyk, I.P. (2017), Istoriya zemelnyx vidnosyn i zemleustroyu v Ukrayini [History of land relations and land management in Ukraine], OLDI-PLYUS, Kherson, Ukraine.

22. Pryadka, T.M. Kamineczka, O.V. and Nedashkivska, T.M. (2019), "Improving organizational and economic approaches to the formation of agricultural land use", Social and Economic Aspects of Education in Modern Society: Proceedings of the XIV International Scientific and Practical Conference, Warsaw, Poland, vol. 1, June 25, pp. 18—24.

Стаття надійшла до редакції 03.12.2020 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73